

DOI: <https://doi.org/10.36719/2789-6919/48/18-30>

Müşfiq Çobanov
Azərbaycan Texniki Universiteti
filologiya üzrə fəlsəfə doktoru
<https://orcid.org/0009-0008-8684-2722>
mborcali@gmail.com

Böyük istiqlal şairinin yaradıcılığında ana dili və azadlıq, millilik və tolerantlıq, ədəbi əlaqələr və Gürcüstan konsepti

Xülasə

Məqalədə B.Vahabzadə yaradıcılığında gürcü və Gürcüstan mövzusu araşdırılır. Göstərilir ki, şairin yaradıcılığı janr, forma, növ, üslub baxımından zəngin olduğu kimi, müxtəlifdir. İstər poeziyasında, publisistika, nəsr, ssenari və dramaturgiyasında insanla təbiətin harmoniyasını, tarixilik və müasirlik düşüncəsini əks etdirir. Məhz bu vətəndaşlıq motivləri şairin yaradıcılığında Gürcüstan mövzusunun şərtləndirən amillərindədir. Belə ki, Gürcüstanın təbiəti, gözəllikləri ilə yanaşı, həm də şairi burada yaşayan həmvətənlərinin taleyi maraqlandırır. Milli azadlıq mübarizəsində ilk şəhid verən xalqlardan biri də gürcü xalqı idi. "İkibaşlı qartal" şeirində Rusiyanın xalqların və millətlərin "qəsdinə durmasını", "məmləkətləri bir-birinin üstünə salmasını" təsvir edir. B.Vahabzadə yaradıcılığının başqa bir faktoru isə Gürcüstanda yaşayan azərbaycanlı şairlərin yaradıcılığını ilzəmək və onu bədii-estetik cəhətdən yüksək dəyərləndirmək olmuşdur. Məlumdur ki, gürcü şair və yazıçıları Azərbaycana bir çox şeirlər, hekayələr yazmışlar. Bu proses Azərbaycan ədəbiyyatında da baş vermişdir; S.Vurğun, S.Rüstəm, R.Rza, M.Dilbazi, O.Sarıvəlli, M.Araz, A.Babayev və başqa onlarla şair Gürcüstanı tərənnüm etmişdir. B.Vahabzadə yaradıcılığında bu proses başqa istiqamətdə getmişdir. Onun yaradıcılığında gürcü ədəbiyyatı ilə ideya cəhətdən səsleşən əsərlər olduğu kimi, burada yaşayıb yaradan Azərbaycan şairlərinin yaradıcılığına diqqət göstərərək məqalə yazmışdır. Eyni zamanda onun şeirləri gürcü dilinə tərcümə olunmuşdur.

Açar sözlər: Azərbaycan, ana dili, azadlıq, istiqlal, Vahabzadə, poeziya, vətəndaşlıq, dostluq, gürcü, Gürcüstan, ədəbi əlaqələr, motiv, konsept

Mushfig Chobanov
Azerbaijan Technical University
PhD in Philology
<https://orcid.org/0009-0008-8684-2722>
mborcali@gmail.com

Mother Tongue and Freedom, Nationality and Tolerance, Literary Relations and the Concept of Georgia in the Work of the Great Poet of Independence

Abstract

The article studies the Georgian and Georgia themes in the work of B. Vahabzadeh. It is shown that the poet's work is rich in terms of genre, form, type, style, as well as diverse. Whether in poetry, journalism, prose, screenplay and dramaturgy, he reflects the harmony of man and nature, the idea of historicity and modernity. It is precisely these civic motives that determine the theme of Georgia in the poet's work. Thus, along with the nature and beauties of Georgia, the poet is also interested in the fate of his compatriots living here. One of the first peoples to die in the national liberation struggle was the Georgian people. In the poem "The Two-Headed Eagle", he describes Russia's "aggression against" peoples and nations, "putting countries on top of each other". Another factor in B.Vahabzadeh's work was to follow the creativity of Azerbaijani poets living in Georgia and highly evaluate it from an artistic and aesthetic point of view. It is known that Georgian poets

and writers have written many poems and stories about Azerbaijan. This process also took place in Azerbaijani literature; S.Vurgun, S.Rustam, R.Rza, M.Dilbazi, O.Sarivelli, M.Araz, A.Babayev and dozens of other poets glorified Georgia. In B.Vahabzadeh's work, this process went in a different direction. In his work, there are works that are ideologically consonant with Georgian literature and he wrote articles paying attention to the work of Azerbaijani poets who lived and created here. At the same time, his poems were translated into Georgian.

Keywords: Azerbaijan, native language, freedom, independence, Vahabzadeh, poetry, citizenship, friendship, Georgian, Georgia, literary relations, motif, concept

Giriş

Görkəmli şair və ədəbiyyatşünas alim, ictimai xadim, akademik Bəxtiyar Vahabzadə (1925-2009) çağdaş Azərbaycan ədəbi-bədii, ictimai-siyasi həyatında tanınmış şəxsiyyətlərdən biri olub. Onun yaradıcılığı janr, forma, növ, üslub baxımından zəngin olduğu kimi, həm də müxtəlif və rəngarəngdir. B.Vahabzadə istər poeziyasında, istərsə də publisistika, nəsr, ssenari və dramaturgiyasında insanla təbiətin harmoniyasını, tarixilik və müasirlik düşüncəsini böyük ustalıqla əks etdirir. O, geniş və səmərəli bədii yaradıcılıq yolu, elmi, pedaqoji fəaliyyəti, fəal vətəndaşlıq mövqeyi ilə müasir Azərbaycan ziyalılığının salnaməsinə ən qiymətli, ən yaddaqalan səhifələr yazmışdır.

Böyük şairin şəxsiyyətini, yaradıcılığını və milli istiqlal mübarizəsini, ədəbiyyatımız və mədəniyyətimiz naminə xidmətlərini xalqımızın ümummilli lideri, ulu öndərimiz Heydər Əliyev həmişə yüksək qiymətləndirmişdir. O, 1995-ci ildə xalqımızın milli təfəkküründə və müstəqillik hərəkatında dəyərli xidmət göstərmiş istiqlalçı şairimizə müraciətlə demişdi: “Sizin şəxsiyyətiniz və yaradıcılığınız xalqın milli təfəkkürünün formalaşmasına xidmət etmiş, onu milli dirçəlişə səsləmiş, istiqlaliyyət uğrunda mübarizədə əvəzsiz rol oynamışdır. Siz hər zaman azadlıq qarçısı olmuş, ən çətin anlarda belə güc və silah qarşısında baş əyməmiş, əqidəsindən dönməyən şair, mübariz millət vəkili, yorulmaz ictimai xadim kimi xalqın müdafiəsinə qalxmısınız” (Xalq qəzeti, 2025). Bu yığcam dəyərləndirmə, əslində, bir güzgü kimi böyük istiqlalçı şairin şəxsiyyətini və zəngin yaradıcılığını əks etdirir.

Dünya ədəbiyyatının bənzərsiz örnəklərini yaradan böyük qırğız yazıçısı və tanınmış ictimai-siyasi xadimi Çingiz Aytmatov Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasını təməli möhkəm və gözəl olan uca, möhtəşəm və qüdrətli məbədə bənzətməmişdir (Cəfərov, 2005, s.11).

Tədqiqat

Bəxtiyar Vahabzadə müasir dövrdə istər ölkəmizdə, istərsə də onun hüdudlarından kənardə ən çox müraciət edilən, tədqiq olunan böyük fikir adamı, görkəmli şair-filosof, ədəbiyyatşünas alim, qüdrətli dramaturq, mübariz ictimai-siyasi xadimdir. Son illərdə akademik İsa Həbibbəyli, akademik Rafael Hüseyn, akademik Nizami Cəfərov, professorlar Əlizadə Əsgərli, Bədirxan Əhmədli, filologiya elmləri doktoru Esmira Fuad, dosent Aida Mirzəyeva və bir sıra başqa tədqiqatçılarımız bu görkəmli mütəfəkkirin yaradıcılığına dair qiymətli əsərlər yazmışlar.

Bəxtiyar Vahabzadəni Azərbaycan ədəbiyyatının milli-poetik istiqlalnaməsinin qüdrətli yaradıcılarından hesab edən akademik İsa Həbibbəyli filologiya elmləri doktoru Əlizadə Əsgərlinin “Sənətkarın elmi pasportu” seriyasından çap olunmuş “Bəxtiyar Vahabzadə. Həyatı, mühiti və yaradıcılığı” adlı fundamental monoqrafiyasına yazdığı “Milli istiqlal şairi Bəxtiyar Vahabzadə” sərəlövhəli ön sözdə vurğulamışdır: “Bəxtiyar Vahabzadənin “Latın dili” şeiri XX əsrdə nəinki Azərbaycan ədəbiyyatında, hətta keçmiş Sovet İttifaqı miqyasında milli istiqlalın vacib şərtlərindən olan ana dili uğrunda söz açan ən cəsarətli əsər hesab olunmağa layiqdir” (Həbibbəyli, 2022, s.10). Akademik Rafael Hüseyn yazır: “Yüzillər və minillərdən gələn bir ədəbi ənənə, yazılmamış bir qayda var ki, adətən, hər şair gerçək adından savayı təxəllüs də götürür. Müasir Azərbaycan ədəbiyyatının ən qüdrətli yaradıcılarından sayılan Bəxtiyar Vahabzadənin şairlik təxəllüsü yox idi. Şeirlərini elə öz əsl adı və soyadı ilə imzalayırdı. “Bəxtiyar” sözü sevimli şairin həm də təxəllüsü məqamında idi və ustad bir sıra şeirlərinin sonunda fikirlərini, qayəsini də bu kəlmənin anlamına uyğun olaraq ifadə və şərh edirdi. Amma mənası “xoşbəxt”, “məsud” olan bu sözü bir şairə aid etmək həmişə çətinidir. Tarixin bütün dövrlərində və dünyanın hər yerində həmişə belə olub. Çünki şair,

xüsusən də Bəxtiyar Vahabzadə kimi həssas, cəmiyyətin də, insanın da, həyatın da çox dərin qatlarını görməyi bacaran, ağır və acılara biganə qalmayan, həmdərd ola bilmək zərifliyinə malik bir söz sərrafının tam xoşbəxt adlandırılı bilinməsi təsəvvürəgəlməzdir” (Hüseynov, 2015, s.5). Akademik Rafael Hüseyn daha sonra vurğulayır ki, “Bəxtiyar bir Azərbaycan sevdalısı idi ki, uzun ömrünü yalnız bu məmləkətin içində yaşamadı, həm də Azərbaycanı hər an elə bir ürək kimi içəri-sində daşdı. Dünyanın harasına getsə də, orada Azərbaycandan bir iz, bir işıq aradı” (Hüseynov, 2015, s.6).

Şairin elmi və ədəbi irsini geniş şəkildə şərh edən Akademik Nizami Cəfərov yazır: “Bəxtiyar Vahabzadə! “İnsanşünas-şair, cəmiyyətsünas-filosof, millətsünas-ictimai xadim... Azərbaycan xalqının təsəvvüründə Bəxtiyar Vahabzadənin obrazı, hər şeydən əvvəl, bir Şair obrazı olaraq formalaşmışdır; bundan sonra Filosof obrazı, daha sonra isə İctimai Xadim obrazı müəyyən olmuşdür də, mənsub olduğu xalq onu, birinci növbədə, şair kimi tanıyır, sevir... Əslində, Bəxtiyar Vahabzadə Şair kimi nə qədər güclüdirsə, Filosof kimi, İctimai Xadim kimi də bir o qədər güclüdür, - mənsub olduğu xalqın onu daha çox bir Şair kimi sevməsinə gəldikdə isə bu, görünür, həmin xalqın tarixi xarakteri, mentaliteti ilə bağlıdır: Azərbaycan xalqının nəzərində ən böyük şəxsiyyət, heç şübhəsiz, Şairdir!..” (Cəfərov, 2005, s. 3). Müasir şairlərdən biri isə yazır ki, Bəxtiyar Vahabzadə öz sinəsində hər zərbəyə açıq “dərisi soyulmuş ürək” gəzdirir. Bəlkə də elə buna görədir ki, məhz dərisi soyulmuş şairi – Nəsimini B.Vahabzadənin lirikasının da, dramaturgiyasının da əsas qəhrəmanı kimi görürük. “Dərisi soyulmuş Nəsimi”ni həm Bəxtiyarın, həm də bütövlükdə Azərbaycan şeirinin rəmzi saymaq olar” (Vahabzadə, 1996, s. 6). B.Vahabzadə yaradıcılığının möhtəşəm əsərlərindən biri “Fəryad” pyesidir. Əsərdə müəllifin dahi Nəsiminin ideyalarına münasibəti öz bədii əksini tapmışdır. Elə buna görə də, akademik Yaşar Qarayev B.Vahabzadənin Nəsimi obrazını böyük gürcü şairi Şota Rustavelinin “Pələng dərisi geymiş pəhləvan” poeması ilə müqayisə etmişdir: “Şota Rustavelinin “Pələng dərisi geymiş pəhləvan” poeması gürcü poeziyasının simvolu hesab edildiyi kimi, “Dərisi soyulmuş Nəsimi”ni həm Bəxtiyarın, həm də bütövlükdə Azərbaycan şeirinin rəmzi saymaq olar” (Qarayev, 2003, s.6).

Ana dilini, millətini və xalqını böyük sevgi və sonsuz məhəbbətlə sevən, yaradıcılığında Ana və Ana dili mövzusu əhəmiyyətli yer tutan Bəxtiyar Vahabzadə “Ana”, “Ana dili”, “Ana türbəsi”, “Ana və şəkil”, “Ana hədiyyəsi”, “Ana və balalar”, “Ana birsə”, “Anama giley”, “Anam öldümü”, “Anam təzədən böyüyür”, “Anam haqqında şeirlər”, “Ana dedim, qarşımda bir gözəl səhnə açıldı”, “Doğum evində”, “Ekran qabağında”, “Körpə nəfəsi”, “Lay-lay”, “Mənim anam”, “Mənim ana dilim”, “Şəhid anası” və başqa şeirlərində anaların və doğma dilimizin ehtizazlı və ədəbi-bədii obrazını yaradıb.

Həmçinin, Türk dünyası mövzusunun da Bəxtiyar Vahabzadənin əsərlərində böyük yer tutduğunu vurğulayan tədqiqatçı Əlizadə Əsgərli yazır ki, “1970-1990-cı illərdə yazdığı “Türküstan, Türküstan”, “Yunus İmrə”, “İstiqlal nəğməkarı”, “Əhməd Cavad”, “Böyük türkçü”, “Sənət sənət üçündür, yoxsa xalq üçün”, “Ey qocaman Türkiyə” adlı məqalə və məktubları, habelə poetik əsərlərində şair turançılıq, türkçülük və azərbaycançılıq baxışlarını, o cümlədən, Azərbaycan-Türkiyə dostluq əlaqələrini təcəssüm etdirib. Bu yazılar sənətkarın Türkiyə görüşləri və türk ölkələrində çap olunmuş kitabları ilə bağlı yaranıb” (Əsgərli, 2020).

“Azadlıq, istiqlal, ana dili, milli kimlik kimi məsələlərə dair şairin hər bir əsəri dərin ictimai-siyasi məzmunla malikdir və bu gün də təhlilinə böyük ehtiyac vardır. Onun 1960-cı illərdə yazdığı və o dövr təfəkküründə böyük təlatüm doğuran “Latın dili” şeiri, “Təzadlar” poeması kimi əsərlərində başqa ölkələrdən söz açılrsa da, əslində, Azərbaycan xalqının dərdləri dilə gətirilirdi” (Mədətli, 2025).

Yenicə istiqlalını bərpa etmiş Azərbaycan Respublikasına qarşı xaricdən dəstəklənən erməni təcavüzü başlayanda Bəxtiyar Vahabzadə Vətən mücadiləsinin ön cərgələrində yer almış, 1992-ci ildə məşhur “Vətən marşı”nı yazmışdır. Bu marşı tarix elmləri doktoru, fəvqəladə və səlahiyyətli səfir Eynulla Mədətli görkəmli türk şairi Mehmet Akif Ərsoyun yazdığı Türkiyə Cümhuriyyətinin dövlət himni ilə müqayisə etmişdir.

*Ey Vətən oğlu, bil ki, sənindir bu Vətən,
Sabahın, həm bu günün, həm dünənindir bu Vətən.
Sənin öz dövlətin, öz millətin, öz səddin var,
Vətən uğrunda ölənlər ölümündən doğular.*

*...Ey Azərbaycanımız, türkün oğuzlar vətəni,
Ər oğullar, ər igidlər, kişi qızlar Vətəni.
Sənin haqqındır azadlıq, sənin eşqindir iman,
Tapınar haqqa və insanlığa haqdan doğulan. (Mədətli, 2025).*

“Bəxtiyar Vahabzadə bütün Türk dünyasının ehtiram etdiyi istedadlı filosof-şair olaraq, həm də böyük fikir adamı kimi sağlığında heykəllənmiş və bir simvola çevrilmişdi. O, təkcə Azərbaycan xalqının deyil, digər dünya xalqlarının da azadlıq ideyalarının carçısı və dəstəkçisi idi. Onun xalqların tarixi yaddaşını silkələyən, ictimai-siyasi şüurunu oyadan şeirləri 1960-cı illərdən üzübəri diqqət çəkirdi və şeirlərinin bir çoxu dünyanın müxtəlif dillərinə tərcümə edilib yayılırdı” (Mədətli, 2025).

Prof. Dr. Necati Demir yazır: “Bahtiyar Vahabzadənin Türkçə ilə ilgili daha ayrıntılı fikirlerini çeşitli edebi eserlərlə ilgili yazdığı makale və tenkit yazılarından öyrənirik. Bu tenkitlərin bir kısmını, - “Vətən Ocağının İstisi” (Vahabzadə, 1982) adıyla kitab halinə getirmiş və yayımlamışdır. O, Dede Korkut hikayələri və Fuzûlî Türkçesinə hayrandır. Şiirlerin və digər eserlərin dilini dəyərləndirirən ölçüsü çoğunlukla Dede Korkut hikayələrinin dilidir, Fuzûlî dilidir, halk dilinin, deyimlərin və atasözlərinin bolca istifadəsidir” (Demir, 2015, s. 22). “Sadəcə Azərbaycanın deyil, bütün Türk dünyasının ən böyük şairlərindən biri olan Bahtiyar Vahabzadəni “Azərbaycanın Dede Korkutu” adlandıran Orhan Aras xüsusi olaraq vurğulayır ki, “o eyni zamanda böyük bir Türkiyə sevdalısıydı”.

Ana dilimizə, Ata yurdumuza, Doğma Vətənimizə, Müqəddəs torpağımıza, Şərəfli tariximizə, Milli keçmişimizə, mədəniyyətimizə, folklorumuza, şifahi və yazılı ədəbiyyatımıza dərinlikdən dərin köklərlə bağlı olan Bəxtiyar Vahabzadə həm də öz əsərləri vasitəsilə bütün bu sahələrdə insanlarda maraqlı oyadan, onları bu ruhda nəfəs almağa səsləyən böyük alim, şair, pedaqoq və vətəndaş idi.

Professor Vaqif Arzumanlı haqqı olaraq yazırdı: “Milli dili, milli qürur, milli təəssübkeşlik, milli dəyər, milli mənafə, milli düşüncə-bütün bunlar Bəxtiyar müəllimin nəfəs aldığı sahələr, amillər idi. Bəxtiyar müəllim şair kimi də, ictimai xadim kimi də, vətəndaş kimi də ana dilimizin həm təbliğatçısı, həm qoruyucusu, həm də yaradıcısı olaraq tanınırdı” (Arzumanlı, 2010, s.3).

Sözün əsl mənasında müasir Azərbaycan ədəbi dilinin inkişafında xüsusi xidmətləri olan Bəxtiyar Vahabzadənin Ana dilimiz haqqında yazdığı bu misralar çoxlarının dillər əzbəridir:

*Bu dil - bizim ruhumuz, eşqimiz, canımızdır
Bu dil - bir-birimizə əhdi-peymanımızdır.
Bu dil - tanıtmış bizə bu dünyada hər şeyi,
Bu dil - əcdadlarımızın bizə qoyub getdiyi
Ən qiymətli mirasdır, onu gözlərimiztək
Qoruyub, nəsilərə biz də hədiyyə edək. (Arzumanlı, 2010, s.4).*

Şairin poeziyasında ana dili, azərbaycançılıq, türkçülük, vətənçilik, vətəndaşlıq motivləri ilə yanaşı, tolerantlıq, dostluq və ədəbi əlaqələr, xüsusilə də, qonşu gürcü xalqı və Gürcüstan mövzusu da başlıca yer tutur. Bütün bunlar Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının çoxsəsliliyindən, fəlsəfi mahiyyətindən, polifonik xarakterindən, vətəndaşlıq mövqeyindən irəli gəlir. Onun yaradıcılığının bu xüsusiyyətini nəzərdə tutaraq professor Vaqif Sultanlı çox doğru olaraq qeyd edir ki, “Ədibin yaradıcılığında yurdsevərlik və vətənpərvərlik ruhu hakimdir. O, nədən yazırsa-yazsın, əsərlərinin ruhunda, mayasında vətənin dərd və ağrıları, həsrət və izzətləri duyulmaqdadır. Bu aspekt isə bir sənətkar kimi onun vətəndaşlıq amalından qaynaqlanır” (Sultanlı, 2010, s.6). Məhz bu vətəndaşlıq motivləri şairin yaradıcılığında Gürcüstan mövzusunun şərtləndirən amillərdəndir. Belə ki, Gürcüstanın təbiəti, gözəllikləri ilə yanaşı, həm də şairi burada yaşayan həmvətənlərinin – soydaşlarının taleyi maraqlandırır. Milli azadlıq mübarizəsində ilk şəhid verən xalqlardan biri də gürcü xalqı idi. “İkibaşlı qartal” şeirində Rusiyanın xalqların və millətlərin “qəsdinə durmasını”, “məmləkətləri bir-birinin üstünə salmasını” belə təsvir edir:

*Sən elə düşünmə ki,
Özgüləri tapdayıb, özünə gün ağladın.
Qəsbkar vərdişinlə sənə elə gəldi ki,
Böyüyüb ucalmısan.
Əslində, öz xalqını bizlərdən də beşbetər
Rəzil günə salmısan.
Sən bilmədin, qalxmağın sabah da enməsi var.
Zor bacadan girəndə haqq da qapıdan çıxar.
Sən “dostluq” deyə-deyə xalqlara düşmən oldun.
“Azadlıq” deyə-deyə azadlıq göylərində
Duman oldun, çən oldun (Vahabzadə, 2008, s. 125).*

1950-ci illərin sonlarından Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında ictimai-siyasi mövzular önə çıxmış, onun yaradıcılığına olan marağı daha da artırmışdır. 1950-ci illərin sonlarından, onun “Gülüstən” poeməsindən başlanan istiqlal poeziyası kommunist ideologiyasının qadağalarına baxmayaraq, yazarına geniş ümumxalq məhəbbəti qazandırmışdır. Rejimin şairi həbs etməsi məsələsi artıq gündəlikdə idi. O zaman Azərbaycanın dövlət təhlükəsizlik sistemində məsul vəzifə daşıyan Heydər Əliyev onunla görüşmüş, həbs edilmək təhlükəsindən qorunmuş, onun kommunist ideologiyası şəraitində də xalqa və Vətənə xidmətini uyğun məcraya yönəltdirmişdir (Mədətli, 2025).

Bəxtiyar Vahabzadə həm ədəbiyyatda, həm də ictimai fəaliyyətində əqidə və dönməzlik nümunəsi olmuşdu. 1988-1990-cı illərdə xalqımızın azadlıq mübarizəsinin öncülləri sırasında yer almış, 1990-cı ilin 20 Yanvar şəhidlərinin qəhrəmanlığını nəzmə çəkərək xalqımızı ruh düşkünlüyündən çıxarmağa səy göstərmiş və mübarizəyə səsləmişdi. Öldürülmək təhlükəsinə baxmayaraq, Azərbaycan televiziyasının ötürücü stansiyasını partladan, milli hərəkata qalxan xalqın gözünü qorxutmağa çalışan rus generalının üzünə tüpürərək xalqımıza bu vəhşi rejimə itaət göstərməmək dərsi aşılamişdı. O, həmin günlərdə yazdığı şeirlərinin birində deyirdi:

*Şəhər bir gecədə qana bələndi,
Kimsədən ummadım bu dərdə imdad.
Marşal rütbəsiylə hədiyyələndi
Mənim millətimi qıran o cəllad.*

*Gürcü də, latış da, rus da dalbadal
Onun gülləsinə bir hədəf oldu.
Azadlıq düşməni – o qanlı marşal
Axır öz tökdüyü qanda boğuldu. (Vahabzadə, 2008, s. 31).*

B.Vahabzadənin qonşu gürcü xalqına, gürcü ədəbiyyatına, gürcü mədəniyyətinə, bir sözlə, Gürcüstan mövzusunda marağı da məhz buradan irəli gəlirdi. Yəni şair Azərbaycan xalqının tarixi, keçmişi və çağdaş taleyi ilə yanaşı, qonşu xalqların – xüsusilə də gürcü xalqının həyatı və taleyi ilə də maraqlanmış, yeri gəldikcə şeirlər həsr etmişdir.

Məlumdur ki, gürcü şair və yazıçıları Azərbaycana bir çox şeirlər, hekayələr yazmışlar. Bu proses Azərbaycan ədəbiyyatında da baş vermişdir; Hələ XII əsrdə yaşamış Əfzələddin Xaqani Şirvani və Fələki Şirvanidən başlayan bu münasibətlər Nizami Gəncəvi ilə, XVIII əsrdə Azərbaycan şeirinin görkəmli təmsilçiləri Molla Pənah Vaqif və Molla Vəli Vidadi ilə, XIX əsrdə Abbasqulu ağa Bakıxanov və Seyid Əzim Şirvani ilə ən yaxşı şəkildə davam etmişdir. XX əsrdə isə Abdulla Şaiq, Əhməd Cəmil, Məmməd Səid Ordubadi, Mikayıl Müşfiq, Süleyman Rüstəm, Səməd Vurğun, Məmməd Rahim, Rəsul Rza, Osman Sarıvəlli, Mirvarid Dilbazi, Nəbi Xəzri, Hüseyn Arif, Əli Tudə, Adil Babayev, Məmməd Araz, Xəlil Rza, Nəriman Həsənzadə, Cabir Novruz, Tofiq Bayram, Fikrət Qoca, Zəlimxan Yaqub, Dünyamalı Kərəm, Əli Səngərli, Tahir Hüseynov, Eldar Hacıyev, Mayqa Mətin, Əli Abbas, Mədəd Çoşğun, Nizami Saraçlı, Səadət Buta, Əlləz Novruz, Salman Qazi, Knyaz Aslan, Vəli Qaraçaylı, Fərman Borçalı, Təbriz İman və başqa onlarla şair və yazıçılar Gürcüstanı tərənnüm etmişlər. B.Vahabzadə yaradıcılığında bu proses başqa istiqamətdə getmişdir. Onun yaradıcılığında gürcü ədəbiyyatı ilə ideya cəhətdən səsleşən əsərlər olduğu kimi, burada yaşayıb-yaradan Azərbaycan şairlərinin yaradıcılığına diqqət göstərərək məqalə yazmışdır. Eyni zamanda onun bir

sıra şeirləri gürcü dilinə tərcümə olunmuşdur. Həmin şeirlər arasında gürcü dilinə hər iki dildə yazan tanınmış dramaturq, şair və tərcüməçi İmir Məmmədli tərəfindən çevrilmiş “Qocalmır” (“არ ბერდება”), “İt və at haqqında ballada” (“მალადა ძალღსა და ცხენზე”) və başqaları xüsusilə - orjinala yaxınlığı ilə seçilir.

Hələ 1972-ci ildə B.Vahabzadənin “Qonaq” şeiri Leyla Eradze tərəfindən gürcü dilinə tərcümə olunaraq “მნათობი” (“İşıq”) jurnalının 9-cu (sentyabr) nömrəsinin 6-cı səhifəsində çap olunmuşdur (“მნათობი”, 1972, s. 6).

B.Vahabzadənin yaradıcılığının Gürcüstanla bağlı səhifəsində xüsusi yer tutan bu şeirdə qonaqpərvərlik, sevgi və doğma yurda bağlılıq kimi ülvə hissələr təənnüm olunur. Şair qonağın gəlişi ilə evə sevinc və işıq gəldiyini, onunla birlikdə xoşbəxtliyin gəldiyini ifadə edir. Şeirdə qonaq obrazı sadəcə bir qonaq deyil, həm də dost, sirdaş, evə sevinc gətirən bir varlıq kimi təqdim olunur. Şair qonağın gəlişi ilə evdə yaranan müsbət atmosferi, onunla olan söhbətlərin doğurduğu xoş hissləri və evin işıqlanmasını təənnüm edir. Şeirin sonunda isə qonağın yola salınması ilə evdə yaranan kədər və ayrılıq hissi təsirli şəkildə ifadə olunur.

“Qonaq” şeiri, Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığına xas olan sadəlik, səmimiyyət və dərin hisslərlə dolu bir şeirdir. Şeirdəki hər misra qonaqpərvərliyin, dostluğun və doğma yurda bağlılığın yüksək dəyərlərini əks etdirir:

Şeirdən bir parça:

Qonaq gələndə evə nur dolar,

Qonaq gedəndə evdə qəm qalar... (Vahabzadə, 1972, s. 6).

Şair başqa bir eyniadlı şeirində isə yazmışdır:

“Beş günlük qonağam” - deyib dünyada,

Özünü aparır çoxu qonaqtək.

Ömrünü, gününü verib o bada,

Deyir: “Bu dünyada ancaq kef çəkək!”

Qaydadır, yad evdə axmaq bir qonaq

Yeməyə, içməyə güc verər ancaq. (“მნათობი”, 1972, s. 6).

Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycan-gürcü ədəbi dostluğuna həmişə yüksək qiymət vermiş, bu iki xalq arasındakı ədəbi münasibətlərin qədim bir tarixə malik olduğunu öz məqalələrində də göstərmişdir. “Dostluq nəğmələri” (Demir, 2015) kitabının ön sözündə bu barədə yazır: “Gürcü şair və yazıçıları Azərbaycana bir çox mühüm əsərlər həsr etmişlər; Azərbaycan şairləri də böyük həvəslə Gürcüstanı təənnüm edirdilər. Hələ XII əsrdə şahın zülmündən qaçan görkəmli Azərbaycan şairi Xaqani Gürcüstana valeh olmuşdu. “Baqratid qapısı mənim məskənimdir” deyər yazmışdı. Xaqaninin Gürcüstana həsr etdiyi çoxlu şeirləri var. Həmin əsrin ikinci böyük Azərbaycan şairi Nizami isə “İsgəndərnamə”sində Gürcüstanı və onun paytaxtını, “tanrılar cənnəti”, “dövlət-an”, “çiçəklənən” Tiflisi füsunkar rənglərlə təsvir edir” (Vahabzadə, 1978, s. 3).

İstiqlal, milli mübarizə, ana dili ilə bağlı şairin mücadiləsi, həm də qonşu xalqların mücadiləsi demək idi. 90-cı illərin əvvəllərində Azərbaycan xalqı ilə yanaşı, gürcü xalqının da öz istiqlalı uğrunda mübarizə aparması şairin “İstiqlal” poemasının əsas mövzularından olmuşdur. Azadlıq 80-ci illərin sonlarından başlayaraq bir xalqın milli mücadiləsinin əsas obyektinə çevrilmişdir:

Sökülür dan yeri, görmürsənmi sən

Zamanın özündən, vaxtın özündən?

Bu nə boş xəyaldır, nə şirin rəya?

Közərir çınqa od külün içində.

Dünyanı titrədən qoca Rusiya

Bölünüb söküldü bir gün içində.

Köksünə dağ üstəndə dağ çəkilən xalq

Bir gün dağ çəkəcək dağın köksünə.

Məftil çəpərləri qıra bilən xalq

Bir il gec, bir il tez – qıracaq yenə (Vahabzadə, 2004, s. 95).

Poemanın “Gülüstan” əsərinin davamı kimi düşünəlməsi B.Vahabzadənin milli mücadiləni “Gülüstan”ın yazıldığı dövrdən başlamasını deməyə əsas verir. Azadlıq, istiqlal şairin poeziyasının əsas atributlarından biri kimi, 80-ci illərin ortalarından başlayaraq daha geniş vüsət almağa başladı.

Bəxtiyar Vahabzadəni yaxşı tanımış və uzun müddət onunla sıx dostluq telləri ilə bağlı olmuş görkəmli dövlət xadimi və düşüncə adamı, tarix elmləri doktoru Həsən Həsənov şairin yaradıcılığında bu xüsusiyyət barədə yazır: “Bəxtiyar Vahabzadə Azadlığı şeir pafosu ilə romantik bir tərzdə yox, demək olar ki, bu anlayışı dərinlən təhlil edərək onun dolğun və gerçəkli izahını verir” (Həsənov, 1999, s. 17; Vahabzadə, 2003, s. 20). H.Həsənovun müşahidəsi çox sərrastdır: “Bəxtiyar Vahabzadə siyasətə gəlmədən siyasətçi, dövlət vəzifəsini tutmadan bir dövlət xadimi, milli istiqlal hərəkatının heç bir qurumunda iştirak etmədən həmin hərəkatın başçılarından biri, daha doğrusu, onun Vicdanı olmuşdur” (Həsənov, 1999, s. 4).

“Azadlıq, səadət haqqımdır mənim”, - deyən şairin yaradıcılığının ana xətti olan istiqlalçılıq tədqiqatçı Asifə Əliyevanın da diqqətini çəkmişdir: “Şairin bu mövzuda yazdığı əsərləri Azərbaycan poeziyasının dəyərli nümunələrini təşkil edir. Şairin istiqlal mövzusunda qələmə aldığı içərişində “Azadlıq”, “Əsarət-azadlıq”, “Tənha məzar”, “Əgər qorunmazsa istiqlalımız” və digər poetik nümunələr özünəməxsus yer tutur” (Əliyeva, 2010, s. 28).

Hələ sovet dövründə şair gürcü xalqının ədəbi-bədii irsinə böyük məhəbbətlə yanaşmış, gürcü şair və yazıçıları ilə yaradıcılıq əlaqələri saxlamışdır. Onun fikrincə, Nizami Gəncəvinin müasiri Şota Rustavelinin “Pələng dərisi geymiş pəhləvan” əsəri təkcə gürcü xalqının deyil, bütövlükdə ümumbəşəri dəyərlərin ifadəsidir. Hələ sovet dövründə şair bir neçə dəfə Gürcüstanla səfər etmiş və şeirlər həsr etmişdir. Mədəd Çobanovun tərtib etdiyi, müasir Azərbaycan şairlərinin Gürcüstanla bağlı deyilmiş poetik nümunələrinin toplandığı “Dostluq nəğmələri” adlanan kitabı Leyla Eradze tərəfindən gürcü dilinə tərcümə olunmuş və 1978-ci ildə Tbilisidə “Merani” Gürcüstan Dövlət Nəşriyyatında çap edilərək oxucuların ixtiyarına verilmişdir. Redaktoru Qriqod Abaşidze olan həmin kitaba Bəxtiyar Vahabzadə “Ön söz” yazmışdır. Azərbaycan və gürcü xalqlarının qardaşlığını, qonşuluğunu böyük bir nemət hesab edən şairin həmin “Ön söz”ündə oxuyuruq: “Təbiət bizi qonşu edib. Yan-yana dayanan dağlarımız bizə Yallını rəqs edən igidlərimizi xatırladır. Gürcüstan dağlarından başlayan çaylar Azərbaycanın tarlalarında itir; Azərbaycan dağlarından əsən küləklər Gürcüstanın tarlalarında həzin nəğmələr oxuyur. Təbiətin belə yaxınlığı xalqlarımızın mənəvi birliyini şərtləndirir. Məhz buna görə də əsrlər əvvəl gürcülər və azərbaycanlılar birləşərək min bir yadelli işğalçıya qarşı müqavimət göstərmiş və yalnız bu birlik sayəsində qələbəyə nail olmuşlar” (Vahabzadə, 1972, s. 3).

B.Vahabzadə “Sabah adamı - Səbuhi” adlı məqaləsində Azərbaycan dramaturgiyasının və Azərbaycan ədəbiyyatında ədəbi tənqidin banisi, görkəmli Azərbaycan dramaturqu, maarifçi, şair, materialist filosof və ictimai xadimi, “Müsəlman Molyer” kimi tanınan Mirzə Fətəli Axundzadənin həyat və yaradıcılığı ilə yanaşı, böyük yazıçı və mütəfəkkirin inkişafında çox mühüm rol oynayan Tiflis ədəbi-mühiti haqqında da geniş məlumat vermişdir (Vahabzadə, 2003, s. 739).

Bəxtiyar Vahabzadə yeri gəldikcə öz məqalələrində gürcü filmlərindən də söhbət açmış, xüsusən “Gürcüstanfilm” studiyasının çəkdiyi qısametrajlı “Küp”, “Kəpənək” və “Serenada” filmlərini kino sənətinin inciləri hesab etmiş (Vahabzadə, 2008, s.740), “Əsgər atası” filmini isə xüsusi olaraq yüksək qiymətləndirərək yazmışdır: “Gürcülərin “Əsgər atası” filminə hansı dildə baxsan, dərhal bilərsən ki, bu, gürcü xalqının mənəvi simasıdır və buradakı ata obrazı tərəpəndirənə qədər gürcüdür” (Vahabzadə, 2008, s.738).

Bəxtiyar Vahabzadənin Gürcüstan mövzusunda marağının başqa bir faktoru burada yaşayıb-yaradan milli ədəbiyyatımızın nümayəndələrinin yaradıcılığına marağıdır. Rus imperiya siyasətinin Qafqaz xalqları üzərində apardığı assimilyasiya siyasəti daim şairin yaradıcılığının əsas xüsusiyyəti olduğundan, milli mübarizə motivlərində qonşu xalqların mücadiləsinə də bu və ya digər şəkildə yer vermişdir.

B.Vahabzadə Gürcüstanda yaşayan Azərbaycan şairləri və yazıçılarının yaradıcılığı haqqında da yeri gəldikcə fikir bildirmiş, onların əsərlərini təbliğ və təqdir etmişdir. Belə bir təqdirərdən biri də, Gürcüstanda yaşayan Azərbaycan ədiblərinin yaradıcılığından seçilmiş nümunələrdən ibarət olan “Çəşmə” (Çəşmə, 1980) kitabının 1980-ci ildə Tbilisidə çap olunması idi. “Çəşmə”nin nəşri şairin

vətəndaşlıq hisslərinə təsir etdiyindəndir ki, “Borçalı-Başkeçid dağlarında qaynayan çeşmə” (Vahabzadə, 2009) adlı məqalə yazmışdır. Bu məqalənin yazılması olduqca vacib idi, çünki qonşu xalqın işində milli ədəbiyyatı yaşadan yazıçı və şairlər üçün bu, böyük bir dəstək idi.

Tanınmış gürcü ədəbiyyatşünas alimi, şair-tərcüməçi və ictimai xadim Leyla Eradzenin yazdığı ön sözdən və “Gürcüstan” qəzetinin baş redaktoru Süleyman Süleymanovun yazdığı “Çeşmələr ümmanlara qovuşur...” sərlövhəli giriş məqaləsindən məlum olur ki, Kitabda Gürcüstanda yaşayan Azərbaycan şair və yazıçılarının, xüsusilə də, Tbilisidə Azərbaycan dilində nəşr olunan yeganə mətbuat orqanı olan “Gürcüstan” qəzetinin nəzdində fəaliyyət göstərən “Çeşmə” ədəbi dərnəyinin üzvlərinin əsərlərindən nümunələr, bir-birindən maraqlı şeirlər və hekayələr toplanıb. B.Vahabzadə bu kitabdakı şeirləri oxuyaraq yüksək qiymətləndirmişdir: “Şeirlər, həqiqətən Gürcüstan dağlarında qaynayan axar-baxarlı, büllur çeşmələrin ürək sərinlədən arxıdır. Bu arxın selə çevrilməsini arzu edərdik. İkinci tərəfdən gürcü həmkarlarımıza minnətdarlığımızı bildiririk ki, bu gözəl çeşmənin arxını arıtlamış, onun dağlardan arana axan yoluna rəvac vermiş, bizə dumduru içməli su təqdim etmişlər. Kitabda toplanan şeirlərdən danışmaq istəyirəm. Ona görə istəyirəm ki, bu barədə danışmamaq olmaz. Çünki şeirlər özləri danışır” (Vahabzadə, 2009, s. 435). Şair qeyd edir ki, buradakı imzaları tanımadan onu yüksək dəyərləndirməsinin iki səbəbi var idi: birincisi, şairin özü də yazdığı kimi, “mənim barəmdə yazmaya bilməzsən, çünki sən qəlbindən xəbər verirəm”, yəni poetizmin yüksəkliyindən irəli gələrək, ikincisi, bu şair və yazıçıların yad ədəbi mühitdə milli ədəbiyyatı yaşatmaq kontekstindən. Hər iki halda böyük vətəndaşlıq hissi vardır ki, bu da B.Vahabzadə yaradıcılığının əsas faktorlarındanıdır.

B.Vahabzadənin “Borçalı-Başkeçid dağlarında qaynayan çeşmə” (Vahabzadə, 2009) sərlövhəli məqaləsini yüksək qiymətləndirən Prof. Dr. Necati Demir yazmışdır ki, “Gürcüstan‘da yaşayan Azərbaycan şair və yazarlarının ortaklaşa yayımladıkları - “Çeşmə” adlı kitab hakkında düşüncələrini Bahtiyar Vahabzadə şu satırlarla ifadə edir: “Birkaç gün önce Borçalı-Karayazı taraflarında memleketinden uzakta yaşayan yazarların “Çeşmə” isimli kitabını okudum. Gördüm ki, şiirlerinin dili ve ruhu Dede Korkut kaynağından geliyor. Bu kaynaktan akan çeşmələrin suyu benim için çok değerli olduğundan duramadım, şiirler hakkında bir makale yazdım” (Demir, 2015, s. 22). B.Vahabzadə “Çeşmə” adlı toplu-kitabdan çıxış edərək Borçalıdakı mövcud ədəbi-mədəni mühiti də təhlil edir və burada yaranan ədəbiyyatın dərin kökləri olduğu qənaətinə gəlir: “Şeirlərin əksəriyyətində Dədə Qorqud ruhunun hakim olması çox əlamətdardır. Onların bəzisi Qorqud motivləri əsasında yazılmış, bəzilərinə isə mövzu tamam başqa olsa da, dili Qorqud dilidir:

*Alp anamla ulu dədəm
Danışığı
Hər kəlməsi ərdəm-ərdəm
Yaraşığı
Çığnam-çığnam əsrlərin
Dolanbaçlı yollarını
Aşan dilim,
“Oğuznamə” əsərinin
Boylarını, qollarını*

Qoşan dilim. – (Vahabzadə, 2009, s. 75) - deyən Əlixan, dilimizin tarixinə baş vurur, onun ulu qaynaqlarından - ilk qaynağın öz dili ilə söhbət açır. Şair, qəsdən Dədə Qorqud dili ilə yazmağa çalışmır, hiss olunur ki, bu onun öz ruhundan belə süzülür, çünki bu şeir çeşməsinin qaynağı qədim və ulu Qorqud dağıdır (Vahabzadə, 2009, s. 76).

*Xan babamın qopuzundan
Mərcan-mərcan süzülübən
Çıxan sözlər
Ozanların avazından
Muncuq-muncuq düzülübən
Axan sözlər! (Vahabzadə, 2009, s. 76).*

Şeir başdan-başa Qorqud deyim tərzilə yazılmaqla dilimizin əlvanlıq və gözəlliyini, hardasa unuduğumuz bakirəliyini, nəğməyə bənzər ahəngdarlığını, qulaqlarımızda səsləndirir, bizi quru və süni dildən canlı xalq dilinin obrazlılığına çağırır.

Bəxtiyar Vahabzadə Əlixan Binnətoğlunun, Arif Mustafazadənin, Əliyər Məmmədovun, Osman Əhmədovun, Təriəl Qəriblinin, Lətif Kamilin, Məmmədli Əlləzovun, Şahvələd Əhmədovun, Allahverdi Təhləlinin şeirlərini təhlil edərək poeziyaya gətirdikləri poetik yeniliklərdən bəhs edir.

Bəxtiyar Vahabzadə istiqlalla yanaşı azadlıq uğrunda canından keçən 20 Yanvar şəhidlərini də yaddan çıxarmır. Onun “Şəhidlər” poemasında 20 yanvarda şəhid olan müxtəlif millətlərin qəhrəmanlıq simvoluna çevrilən milli azadlıq mübarizəsi təsvir olunur. Həmin gün şəhid olan Larisa, Sürəyya Lətif qızı, Baba müəllim, Aleksandr Marxevka və başqalarına həsr edilmiş poetik başlıqlarla yanaşı, “Hidayət” bölümü də var (Vahabzadə, 2008, s. 713). Hidayət Yusifov Gürcüstanın Kvemo Kartli bölgəsində soydaşlarımızın kompakt halda yaşadığı Qarayazıda yaşayır, Qardabani şəhərindəki 3 saylı orta məktəbin müəllimi kimi gənc nəslin təlim-tərbiyəsinə görə vaxtilə Gürcüstan prezidenti Eduard Şevardnadze tərəfindən “Şərəf” ordeninə layiq görülüb. Onun adına ayrıca bir poetik başlıq həsr etməsi də qardaşlıq duyğusundan qaynaqlanır. Şair bununla demək istəyir ki, 20 Yanvarda Bakıda törədilən qırğın tək-cə bir xalqın deyil, bir neçə xalqın və respublikanın azadlığına vurulan zərbə idi. Bununla həm də demək istəyir ki, 20 Yanvar qırğını Qarayazıda eşidən Hidayət evində dura bilməyib Bakıya köməyə gəlir:

*Bakı müsibətini eşidincə Hidayət,
Hönkür-hönkür ağıladı.
Eşikdəki ağaca qara bayraq bağladı.
Gürcüstanda yaşayan bizim ellər, obalar,
Neçə gün yas saxladı.
“Yardım” - deyər dalbadal uzaq, yaxın kəndlərə
Zəng elədi Hidayət.
Qardabani, Borçalı
Bütün eli, mahalı silkələdi Hidayət (Vahabzadə, 2008, s. 714).*

Özünü şəhidlərin qırğınına yetirən Hidayət müəllim Fəxri Xiyabanda şəhidlərin qəbirlərini bir-bir ziyarət edərək “əl açıb” bu qətli - bu cinayəti törədənlərə min kərə lənət oxuyur. Bu qandonduran acı mənzərəni görəndə, Hidayət müəllim geri Qardabaniyə “qulağında ittiham, qəlbində danlaq səsi” ilə qayıtsa da, özünə gələ bilmir. Onu oğlu Vüqar qarşılayır, lakin bu qarşılanmadan ata mütəəssir olur. Onu mütəəssir edən oğluna Vüqar adını qoyması idi. Düşünür ki, 20 Yanvarın baş verməsi ilə onun vüqarı da sınımışdır. Bu ağır məğlubiyyəti qəbul edə bilməyən Hidayət müəllim vəfat edir:

*Zaman ilə ürəyi heç uzlaşa bilmədi.
Tərəzinin gözləri tarazlaşa bilmədi.
Zaman ilə diləyin,
Ağıl ilə ürəyin
Qədim ədavətinə ürək tab gətirmədi.
Ona aman vermədi
Seyr edə dan yerini.
Hələ sübh açılmamış bu nankor dünyamıza
Qapadı gözlərini.
Qoymadı Hidayəti
Yaşamağa qeyrəti.
Onu şəhid elədi
Millətinin önündə gücsüzlük xəcaləti.
Ölümlərin içində
Ən şərəfli, ən uca mərtəbədir şəhidlik.
Başqa-başqa şəkildə davam edir şəhidlik (Vahabzadə, 2008, s. 716).*

Şair demək istəyir ki, uzaq Gürcüstanda müəllimlik edərək şagirdlərə təlim-tərbiyə verən Hidayət müəllim özü ölümü və şəhidlik zirvəsinə ucaltması ilə gənclərə bir örnək olmuşdur. Filologiya elmləri doktoru Ramazan Qafarlı şairin 20 Yanvara həsr etdiyi “Şəhidlər” poemısından

belə bir elmi qənaətə gəlir: “Şair 1990-cı ilin faciəli başlanğıcından sonra bu qənaətə gəlmişdi. Yer üzünə bir ox kimi atılmışları idarə edənlər mövcuddur, insanların özləri isə quruca kölgədən başqa bir şey deyildir. İllər bir kölgənin mütləq şəkildə sahibi var, ancaq düşdüyü yerdə iz açmaq qüdrətindən məhrumdur. Sahibi çəkilib gedən anda kölgə də yoxa çıxır. O çağlaradək sovet quruluşu insanları kölgələşdirməyi bacarmışdı” (Qafarlı, 2008, s. 7). Şairi bu hadisədən təsirləndirən həm də “Gülüstan” poemasını sovet dövründə yüksək tutan vədəndaşların övladlarının indi əliyalın tankların qarşısında duruş gətirməsi və yüksək qəhrəmanlıq göstərmələri idi.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin 14 yanvar 2015-ci il tarixli Sərəncamı ilə Azərbaycanın xalq şairi, tanınmış dramaturq, ədəbiyyatşünas və ictimai xadim, SSRİ-nin və Azərbaycan Respublikasının Dövlət mükafatları laureatı, Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının həqiqi üzvü, professor Bəxtiyar Mahmud oğlu Vahabzadənin 90 illik yubileyi respublikamızda yüksək səviyyədə keçirilmişdir (Bəxtiyar Vahabzadənin 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 yanvar 2015-ci il tarixli Sərəncamı, 2015).

Azərbaycan Respublikası Prezidenti İlham Əliyevin “Bəxtiyar Vahabzadənin 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında” 21 fevral 2025-ci il tarixli Sərəncamına uyğun olaraq bu il də respublikamızda silsilə yubiley tədbirləri, bir sıra elmi konfranslar, simpoziumlar və s. keçirilir. Belə tədbirlərdən biri də elə bu günlərdə AMEA, Mədəniyyət Nazirliyi, Yazıçılar Birliyi və “Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu”nun birgə təşkilatçılığı ilə Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin “Natəvan” klubunda baş tutub. Böyük Azərbaycan şairinin 100 illik yubileyinə həsr olunmuş elmi konfransda həm də “Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu” tərəfindən nəşr edilən “Özümüzü kəsən qılınc” kitabı ictimaiyyətə təqdim olunub (Həbibbəyli, 2025).

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli həmin elmi konfransda geniş məruzə ilə çıxış edib. O, vurğulayıb ki, AMEA-nın Rəyasət Heyəti tərəfindən Azərbaycan Respublikası Prezidentinin “Bəxtiyar Vahabzadənin 100 illik yubileyinin qeyd edilməsi haqqında” 21 fevral 2025-ci il tarixli Sərəncamının icrası ilə əlaqədar Akademiyanın Tədbirlər planı təsdiqlənib. Tədbirlər planında “Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığında milli kimlik və istiqlal”, “Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında ana dili sevgisi”, “Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığının folklor konteksti”, “Bəxtiyar Vahabzadə və Azərbaycanda milli istiqlal təfəkkürünün formalaşması”, “Bəxtiyar Vahabzadə və Türk dünyası” və s. mövzularda seminar, konfranslar, dəyirmi masaların təşkili, “Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı” jurnalının Bəxtiyar Vahabzadənin yubileyinə həsr olunmuş xüsusi buraxılışının nəşri, Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında ana dili mövzusu ilə bağlı mətbuatda elmi-publisistik yazıların dərc olunması, “Bəxtiyar Vahabzadə: şəxsiyyəti və sənəti” monoqrafiyası və s. nəşrlərin çapı əksini tapıb və hazırda icra olunur.

AMEA rəhbəri çıxışında Bəxtiyar Vahabzadənin poetik irsindən misallar gətirib: “*Əgər sevirənsə, ayaq səsimdən – Gərək biləsən ki, Bəxtiyar gəlir*”, - misrasını səsləndirərək onun poeziyasının gücünə diqqət çəkib. Həmçinin, Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ümumtürk siyasi düşüncəsinin Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında öz əksini tapdığını qeyd edib və “Azərbaycan-Türkiyə” şeirində Ulu Öndərin “Bir millət, iki dövlət” ideyasının bədii şəkildə ifadəsini tapdığını vurğulayıb.

AMEA-nın prezidenti akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, Bəxtiyar Vahabzadə daim milli azadlıq və istiqlal eşqi ilə yaşayıb, XX əsrdə ana dilimiz haqqında ən cəsarətli şeiri yazıb, məhz bu xidmətlərinə görə, Azərbaycan Respublikasının ən ali təltiflərindən “İstiqlal” ordenini alan 3 şairdən biri olub (Həbibbəyli, 2025). Akademik İsa Həbibbəyli görkəmli şairin yubileyinin nəinki ölkəmizdə, bütün Türk dünyasında qeyd olunduğunu, TÜRKSOY-un 2025-ci ili “Bəxtiyar Vahabzadənin Anım İli” elan etdiyini bildirib. AMEA rəhbəri şairin 100 illik yubileyinin akademiya da yüksək səviyyədə keçiriləcəyini diqqətə çatdırıb və AMEA-nın elmi müəssisə və təşkilatlarına, regional elmi bölmə və mərkəzlərinə Bəxtiyar Vahabzadənin yubileyinin qeyd edilməsi ilə bağlı AMEA-nın Tədbirlər planının hazırlanması istiqamətində təkliflərini təqdim etmələrini tapşırıb.

Akademik İsa Həbibbəyli onu da qeyd edib ki, görkəmli şair və ədəbiyyatşünas Bəxtiyar Vahabzadə çağdaş Azərbaycan ədəbi-bədii, ictimai-siyasi həyatında tanınmış şəxsiyyətlərdən olub. Xalq şairinin geniş əhatəli yaradıcılıq yolu, elmi və pedaqoji fəaliyyəti, fəal vətəndaşlıq mövqeyi ilə müasir Azərbaycan ziyalılığının salnaməsinə qiymətli və yaddaqalan səhifələr yazılmışdır. Şanlı

tariximizə, doğma torpağımıza, dilimizə, mədəniyyətimizə, folklorumuza və yazılı ədəbiyyatımıza dərin köklərlə bağlı olan Bəxtiyar Vahabzadənin həm də insanları milli ruhda nəfəs almağa səsləyən şair, alim, pedaqoq və vətəndaş olduğunu xüsusi vurğulayan akademik İsa Həbibbəyli bildirib ki, Azərbaycanda milli-mənəvi dəyərlərin inkişafında xüsusi xidmətləri olan xalq şairi bir ictimai xadim, vətəndaş kimi ana dilimizin də fəal təbliğatçısı və qoruyucusu olmuşdur (Həbibbəyli, 2025).

“Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu”nun prezidenti Aktotı Raimkulova isə çıxışında qeyd edib ki, rəhbərlik etdiyi Fond tərəfindən şairin “Özümüzü kəsən qılınc” kitabının nəşr edilməsi təkcə ədəbi hadisə deyil, həm də milli şüuru oyandıran şairin xatirəsinə böyük töhfədir. O, öz fikrini belə tamamlayıb: “Bəxtiyar Vahabzadə təkcə Azərbaycanın yox, bütün türkdilli xalqların səsidir. Biz onun irsinin qorunub, gələcək nəsələ çatdırılmasına töhfə verməyimizlə qürur duyuruq!” (Həbibbəyli, 2025).

Azərbaycan Yazıçılar Birliyinin sədri, Xalq yazıçısı Anar böyük istiqlal şairi Bəxtiyar Vahabzadənin öz yaradıcılığı ilə Azərbaycan istiqlal tarixini dolğun şəkildə əks etdirdiyini vurğulayıb, xüsusilə milli ruhun oyanışında onun “Gülüstan” poemasının mühüm rol oynadığını qeyd edib. AYB sədri Anar “Türk Mədəniyyəti və İrsi Fondu”nun prezidenti Aktotı Raimkulovaya Fondun nəşr etdiyi “Özümüzü kəsən qılınc” kitabına görə minnətdarlığını bildirib (Həbibbəyli, 2025). Akademik Nizami Cəfərov Bəxtiyar Vahabzadənin elmi və ədəbi irsini geniş şəkildə şərh edib. Daha sonra kitabın elmi redaktoru Fərid Hüseyn əsərin mahiyyəti haqqında oxuculara ətraflı məlumat verib (Həbibbəyli, 2025).

Nəticə

Prezident İlham Əliyevin sərəncamı ilə Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin 100 illik yubleyinin keçirilməsini yalnız böyük bir elmi-ədəbi tədbir deyil, eyni zamanda dərin ictimai-siyasi və ideoloji məzmun daşıyan hadisə adlandıran və bunun səbəbini məhz şairin həyat və mübarizə fəlsəfəsinin güclü olması ilə əsaslandıran Eynula Mədətli yazır: “Prezident İlham Əliyev Bəxtiyar Vahabzadənin irsinə böyük qiymət verərək demişdir: “Siz yaradıcılığınızı Vətənimizin azadlığı, müstəqilliyi uğrunda mübarizəyə həsr etmiş, milli şüurun yetişməsində mühüm rol oynamış və gənc nəslin milli-mənəvi dəyərlər sistemində tərbiyə olunması işinə böyük xidmətlər göstərmiş söz ustadlarımızdınız” (Mədətli, 2025).

Bəli, “Bəxtiyar Vahabzadə Azərbaycan ədəbiyyatı tarixinin xüsusi mövqeyə malik görkəmli sənətkarlarından. Sənətkarın insanı daim mənəvi ucalığa səsləyən poetik-fəlsəfi məzmunlu yaradıcılığı milli poeziyada vətəndaşlıq ruhunun qüvvətlənməsində və ədəbi-ictimai fikrin istiqlal ideyaları ilə zənginləşməsində böyük rol oynamışdır. Tarixi-mədəni dəyərlərə ehtiram və ana dilinin saflığının qorunması Bəxtiyar Vahabzadənin fəaliyyətinin mühüm istiqamətlərindən birini təşkil edirdi” (Bəxtiyar Vahabzadənin 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 yanvar 2015-ci il tarixli Sərəncamı, 2025).

Göründüyü kimi, Bəxtiyar Vahabzadə yaradıcılığı şairin sağlığında olduğu kimi, vəfatından sonra da, istər Azərbaycan, istər bütün Türk dünyası, istərsə də qonşu gürcü ədəbi mühitinin daim diqqət mərkəzindədir.

Elə bu günlərdə BDU-nun dosenti Aida Mirzəyevanın böyük şairin anadan olmasının 100 illiyi münasibətilə ona həsr edilmiş “Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasında istiqlal ideyası” adlı elmi monoqrafiyası Tbilisidə gürcü dilində də nəşr olunub. Elmi redaktoru filologiya elmləri doktoru, professor Almaz Əliqızı, rəyçiləri filologiya elmləri doktoru, professor Vaqif Sultanlı və filologiya üzrə fəlsəfə doktoru, dosent İradə Rəhmanovadır (Mirzəyeva, 2025). Monoqrafiyada Bəxtiyar Vahabzadənin poeziyasında istiqlal düşüncəsi, milli ruh, vətən sevgisi və azadlıq ideyalarının poetik və fəlsəfi təhlilinə yer verilir.

Beləliklə, Ana dilimizə, Şərəfli tariximizə, Milli keçmişimizə, Doğma Vətənimizə, Müqəddəs torpağımıza, mədəniyyətimizə, folklorumuza, şifahi və yazılı ədəbiyyatımıza dərin köklərlə bağlı olan, millətini və xalqını böyük sevgi və sonsuz məhəbbətlə sevən, yaradıcılığında Ana və Ana dili, Azadlıq və istiqlal, azərbaycançılıq, türkcülük və Türk dünyası mövzusu əhəmiyyətli yer tutan, çağdaş Azərbaycan poeziyasının görkəmli nümayəndəsi, hər bir əsəri dərin ictimai

mai-siyasi məzmununa malik istiqlal şairimiz Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığında vətənçilik və vətəndaşlıq motivləri ilə yanaşı, milli kimlik və tolerantlıq, dostluq və ədəbi əlaqələr və s. kimi məsələlərlə yanaşı, həm də gürcü və Gürcüstan faktorunun, ümumilikdə, Gürcüstan konseptinin müəyyən rol oynadığını görürük.

Böyük istiqlal şairi Bəxtiyar Vahabzadə haqqında yazdığımız bu yazını Azərbaycan xalqının ümummillə lideri, müasir Azərbaycan dövlətçiliyinin qurucusu Heydər Əliyevin sözləri ilə başladığımız kimi, neçə illər əvvəl Bəxtiyar Vahabzadənin “Hara gedir bu dünya?!” pyesinin tamaşasına baxdıqdan sonra onun söylədiyi tarixi sözlərlə də bitiririk: “Bəxtiyar Vahabzadənin hər bir əsəri dəyərlidir, qiymətlidir. Onun hər bir əsəri bizim mədəniyyətimizi, incəsənətimizi, ədəbiyyatımızı inkişaf etdirir” (Cəfərov, 2005, s. 11).

Ədəbiyyat

1. Aras, O. (2015). Azərbaycanın Dede Korkutu Bahtiyar Vahabzadə. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı Dövlət Universiteti, görkəmli ictimai xadim, xalq şairi, akademik Bəxtiyar Vahabzadənin anadan olmasının 90 illik yubileyinə həsr olunmuş “Bəxtiyar Vahabzadə və Azərbaycan filologiyasının aktual problemləri” mövzusunda beynəlxalq elmi konfransın materialları*. 29 oktyabr, 9-10.
2. Arzumanlı, V. (2010). *Ön söz əvəzi: Gənc filoloqun uğurlu addımı. S.Alməmmədova. Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasının dili*. “Elm”.
3. Bəxtiyar Vahabzadənin 90 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 14 yanvar 2015-ci il tarixli Sərəncamı. (2015, oktyabr 29). *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı Dövlət Universiteti, görkəmli ictimai xadim, Xalq şairi, akademik Bəxtiyar Vahabzadənin anadan olmasının 90 illik yubileyinə həsr olunmuş “Bəxtiyar Vahabzadə və Azərbaycan filologiyasının aktual problemləri” mövzusunda Beynəlxalq elmi konfransın materialları*. <https://president.az/az/articles/view/14040>
4. Cəfərov, N. (2005). *Bəxtiyar Vahabzadə, yaxud millətin şairi (Ön söz)*. Bəxtiyar Vahabzadə. *Seçilmiş əsərləri*. Çapaşoğlu.
5. Çəşmə. (1980). “Merani”.
6. Demir, N. (2015). Bahtiyar Vahabzadə və türk dili. *Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi Bakı Dövlət Universiteti, görkəmli ictimai xadim, Xalq şairi, akademik Bəxtiyar Vahabzadənin anadan olmasının 90 illik yubileyinə həsr olunmuş “Bəxtiyar Vahabzadə və Azərbaycan filologiyasının aktual problemləri” mövzusunda Beynəlxalq elmi konfransın materialları*. 29 oktyabr, 17-25.
7. Dostluq nəğmələri. (1978). *Azərbaycan sovet şairləri Gürcüstan haqqında*. (Tərtib edən M.Çobanov). Merani.
8. Əliyeva, A. (2010). *Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı*. Turan evi.
9. Əsgərli, Ə. (2020, avqust 24). *Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasının sirri*. AMEA saytı. <https://science.gov.az/az/news/open/14068>
10. Həbibbəyli, İ. (2022). *Milli istiqlal şairi Bəxtiyar Vahabzadə (Ön söz)*. Əsgərli, Ə. *Bəxtiyar Vahabzadə: həyatı, mühiti və yaradıcılığı: monoqrafiya*. Elm və təhsil.
11. Həbibbəyli, İ. (2025). *Bəxtiyar Vahabzadənin 100 illiyinə həsr olunmuş konfransda geniş məruzə*. <https://science.gov.az/az/news/open/33076>
12. Həsənov, H. (2009). *Azərbaycanın Bəxtiyarı, yaxud “Gülüstan”dan “Şəhidlər”ə gedən yol*. Apostrof.
13. Hüseynov, R. (2015). Bəxtiyar Vahabzadənin arzuladığı bəxtiyar gələcək. *Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin 4 iyun 2015-ci ildə keçirdiyi Xalq şairi Bəxtiyar Vahabzadənin 90 illiyinə həsr edilmiş “Milli dəyərlər və istiqlal uğrunda mübarizələr” adlı ümumrespublika konfransının materialları*. “Risalə” Araşdırmalar toplusu, 11. Elm və Təhsil.
14. *Xalq qəzeti*. (2025, iyul 03). <https://www.xalqqazeti.az/az/sosial-heyat/231328-milli-ozunuderker-ve-istiqlal-sairi>

15. Qafarlı, R. (2008). *Poeziyanın üsyanı. Vahabzadə, B. Əsərləri. XII cildə, VI c.* Elm.
16. Qarayev, Y. (2003). *Şairin və şeirin milliliyi. Bəxtiyar Vahabzadə. Əsərləri. VI cild. (1990-1999).* Çəşioğlu.
17. Mədətli, E. (2025, iyul 03). Milli özünüdərək və istiqlal şairi. *Xalq qəzeti*.
18. Mirzəyeva, A. (2025). *Bəxtiyar Vahabzadə poeziyasında istiqlal ideyası.* Universal.
19. Sultanlı, V. (2010). *Hisslə idrakın vəhdəti. Əliyeva, A. Bəxtiyar Vahabzadənin yaradıcılığı.* Turan evi.
20. Vahabzadə, B. (2009). *Borçalı-Başkeçid dağlarında qaynayan çeşmə. Vahabzadə, B. Əsərləri. 12 cildə, X cild.* Elm.
21. Vahabzadə, B. (2008). *Əsərləri. 12 cildə, I cild.* Elm nəşriyyatı.
22. Vahabzadə, B. (2008). *Əsərləri. 12 cildə, VI cild.* Elm nəşriyyatı.
23. Vahabzadə, B. (2009). *Əsərləri. 12 cildə, X cild.* Elm nəşriyyatı.
24. Vahabzadə, B. (2003). *Əsərləri. VI cild. (1990-1999).* Çəşioğlu.
25. Vahabzadə, B. (1999). *İstiqlal.* Gənclik.
26. Vahabzadə, B. (1996). *Körpü çaydan uzaq düşüb.* Azərbaycan nəşriyyatı.
27. Vahabzadə, B. (1972). *Qonaq. İşıq, 9.*
28. Vahabzadə, B. (1978). *Ön söz. Dostluq nəğmələri. Azərbaycan sovet şairləri Gürcüstan haqqında (Tərtib edən M. Çobanov).* Merani.
29. Vahabzadə, B. (2004). *Seçilmiş əsərləri. İki cildə. II cild (Poemalar).* Öndər nəşriyyat.
30. Vahabzadə, B. (1982). *Vətən ocağının istisi.* Gənclik.
31. "ӘБҒӘӘӘӘӘӘӘ". (1972). "Mnatobi" ("İşıq") jurnalı, 9, 6.

Daxil oldu: 17.05.2025

Qəbul edildi: 21.08.2025